It-tifel daħal fil-klassi u wara ftit niżel jiġri t-taraġ bil-ktieb f'idu u ġie ħdejja u taħuli. "Hux minnu li għidtlek jien?" saqsejt lil Franġiskan.

"Peccato che sei perduto qui," qalli. U sellimli u dar u raġa' tala' 'l fuq.

Għaddew ftit tal-jiem u ġie sabni Patri Montero. Qalli: "Kitibli l-Patri Kustodju. Wara l-eżami jridek tmur tgħallem Ġerusalem. Hemm ma jaqbillekx, għax hemm ħafna xogħol. Hemm tmenin tifel fl-iskola ta' ġewwa, u fl-iskola ta' barra ma nafx kemm. Tridx nibgħat ngħidlu li trid tibqa' hawn?"

"Jekk iriduni Ġerusalem, irrid immur," weġibtu jien. "Hemm jinsab il-Qabar ta' Kristu, hemm il-Ġetsemni, hemm iċ-Ċenaklu, hemm il-Vija Sagra. Inkun nista' mmur inżurhom kull meta rrid. Jien, il-Palestina għal daqs hekk ġejt".

U hekk kien. Meta għadda l-eżami, sarrejt ħwejġi fil-bagalja u tlaqt. Mort il-Belt għażiża ta' qalbi; il-kalamita ta' ruħi; il-ħolma ta' żogħriti, jiġifieri Ġerusalem!

ELSIE.

SANTA MARIJA F'ĠERUSALEM

Għid Tlugħ is-Sema tal-Madonna, il-Maltin iħobbuh wisq, ara kemm li sebat irħula f'Malta u tnejn f'Għawdex għandhom il-knisja l-kbira tagħhom imbierka b'dana l-isem. Għal hekk naħseb li l-qarrejja tagħna jħobbu jisimgħu xi ħaġa fuq kif jingħad li telgħet is-Sema sidtna Marija, u fuq kif inhu l-Qabar tagħha, u fuq kif dan il-Għid għadu jsir Ġerusalem, il-lum.

Li l-Madonna telgħet is-Sema bir-ruħ u l-ġisem wara mewtha, kien jingħad sa minn żmien l-Appostli. Imma m'ilux wisq insab ktieb tar-raba' mitt sena wara Kristu li jsmmi sewwa kif ġara dan. Jingħad f'dal-ktieb li sidtna Marija kienet toqgħod f'dar fuq il-għolja ta' Sijon, f'Ġerusalem, u drabi kienet tmur ma' san Ġwann fuq Gebel iż-Żejtun, fejn kienet rat l-aħħar darba lil Binha Ġesù qabel ma tala' s-Sema.

F'waħda minn dawn iż-żjarat, kif kienet titlob 'l Alla, Hi u san Ġwann, jinżel ħdejhom l-Anġlu Grabiel. Tagħa lil Madonna werqa xagħnina, jew **palma,** u qalilha hekk: "Din ix-xagħnina għandha tinġieb wara t-tebut tiegħek, b'egħliema ta' rebħa, għax inti ma ddumx ma tmut u tiġi tithenna b'Ibnek fis-sema". U kif l-Anġlu qal dan il-kliem, għab.

Wara ftit jiem il-Madonna sejħet ma' dwarha lit-tnax l-Appostlu, li dik il-ħabta kienu f'Ġerusalem. Ħabbritilhom li Hi kienet sejra titlaq mid-dinja. Farrġithom, wissiethom u berkithom, u għalqet għajnejha bħala f'nagħsa. Wara t-tnax-l-Appostlu ħaduha u qegħduha f'qabar fil-blat, il-qabar ta' niesha, li kien jinsab fil-Wied ta' Kedron, qrib Ġerusalem.

It-tnax, għalqu l-qabar u qagħdu għassa miegħu. Għal tliett ijiem kienu jisimgħu daqq u għana ta' ħlewwa kbira ħiereġ mill-qabar, imma fit-tielet jum dan id-daqq u l-għana siket. Stennew ftit biex jaraw jarġax jibda, imma meta raw li ma bediex, fetħu l-qabar biex jaraw x'kien ġara. Sabu l-qabar fieragħ, u ma kienx fih ħlief il-lożor u t-tebut. Telgħu lejn Sijon qalbhom sewda u kif kienu fid-dar, dehret f'nofshom il-Madonna u qaltilhom li kienet telgħet is-Sema bir-ruħ u bil-ġisem, bħal Binha Ġesù.

Il-Qabar Tal-Madonna

Malli toħroġ mill-bieb ix-Xerqi ta' Ġerusalem (jiġifieri l-bieb li jħares lejn tlugħ ix-xemx) tgħaddi biċċa triq żgħira, wegħra, dejqa u mħarbta, u taqbad triq oħra, wiesgħa u nadifa, miksija bl-asfalt. Tinżel magħha lejn il-lemin u tasal fejn din it-triq taqsam il-

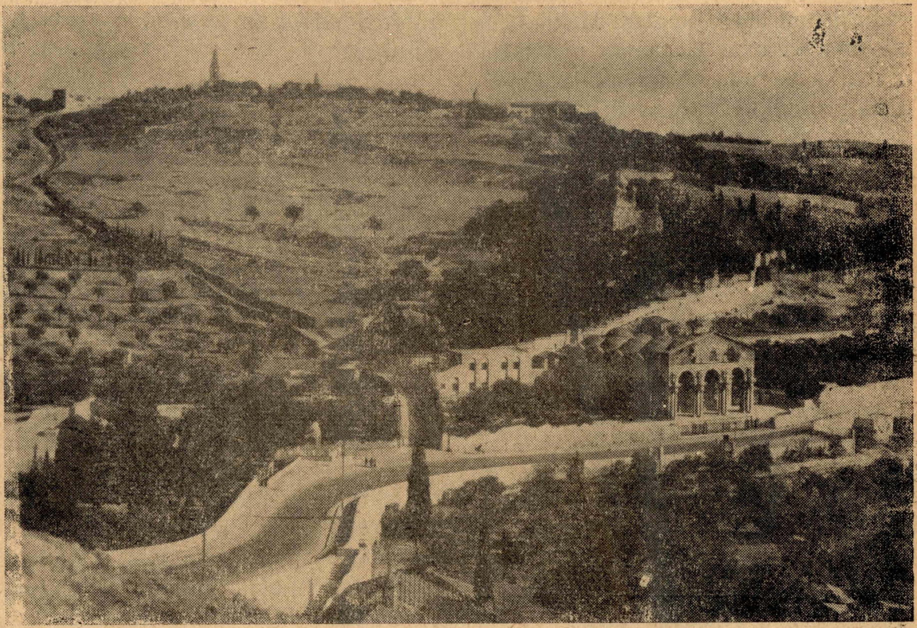

Ġerusalem. — Dehra ta' Ġebel iż-Żejtun, il-Ġetsemni u biċċa mill-Wied ta' Josafat, fejn jinsab il-Qabar tal-Madonna. (Il-Qabar tal-Madonna jinsab wara s-siġar li jidhru fix-xellug, isfel, tar-ritratt. Il-knisja bil-kolonni, fil-lemin, hija l-Bażilka tal-Ġetsemni li fiha ssir il-Quddiesa Kbira f'Santa Marija. Is-siġar filġenb tal-knisja, imdawrin b'ħajt, huma t-tmien żebbuġiet xjuħ gfall-aħħar, fil-Ġnien tal-Ġetsemni. Fuq, ir-raħal taż-Żejtun, minn fejn Kristu tala' s-sema).

wied. Meta tkun hemm warajk ikollok is-sur tal-belt, u quddiemek Ġebel iż-Żejtun, jew il-*muntanja* taż-żebbuġ. Fi djul dal-ġebel, quddiemek ukoll, tara żewġ knejjes u żewġ djura, jew *kunventi*. L-eqreb dejr u knisja huma tar-Rħieb Franġiskani (tal-Ġetsemni) u ta' 'l fuq minnhom huma l-knisja ta' santa Maddalena u d-dejr tar-Rħieb Russi.

'Il fuq minn dawn, il-quċċata ta' Ġebel iż-Żejtun, minn fejn Kristu tala' s-Sema. M'idek tax-xellug tara dar bla saqaf u naħa oħra, ġnien bis-siġar kbar, magħluq b'xatba tal-ħadid. Bejn id-dar ta' bla saqaf u l-bieb tal-ġnien, hemm taraġ li tinżel minnu għal ġewwa bitħa miksija bil-ħaġar, mieles bis-saqajn.

Quddiem it-taraġ sew, in-naħa l-oħra tal-bitħa, tara knisja qadima, nofsha mirduma. Għandha l-bieb tal-ħadid, oħxon, imdewwed bir-rjus tal-imsiemer kull musmar daqsiex. Ġewwa dik il-knisja jinsab il-qabar tal-Madonna.

Hemm qisu dejjem ikun hemm qassis Grieg bil-muftieħ f'idu, u jekk tgħidlu, jiftaħlek. Malli tidħol jagħtik xemgħa rqiqa mixgħula u oħra jkollu hu.

Tinżel ma' taraġ wiesa' u twil, u ssib ruħek f'dalma taqtagħha b'sikkina. La tara ħitan, la art u la saqaf: tara l-lsien tan-nar tax-xemgħa ta' f'idek biss. Imbagħad għejnejk jidraw, u tibda tilmaħ xi dwal inemnmu, ħodor u ħomor, innaħa tal-lemin, 'il ġewwa. Meta tmur dik in-naħa tara artal imżejjen bil-ward u x-xama' u ma' ġenbu bieb żgħir li trid tidħol minnu mbaqqa'. Kif tidħol issib ruħek ġewwa bħal girna, b'ħitan-

Kif Isir il-Għid

Il-festa ta' santa Marija, in-nies tal-Palestina jgħidulha Intiqâl il-Għadra (it-**trasportazjoni** tal-**Verġni**). Sbieħ il-15 t'Awissu, Għid l-Intiqâl, l-Insara ta' Ġerusalem jibdew neżlin lejn il-knisja qadima, nofsha mirduma li semmejna moqbejl. Hemm ma' ġenbha, hemm Għar, magħmul knisja, tal-Franġiskani, f'tarf ta' donnu sqaq dejjaq, li jinfed

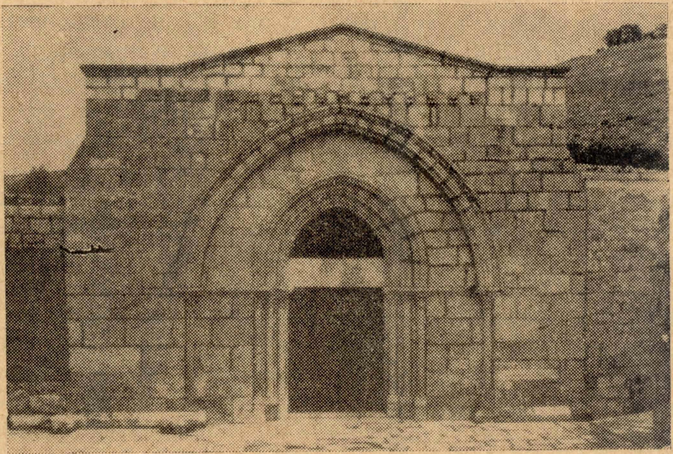

Ġerusalem. — Faċċata u bieb tal-Bażilka taħt l-art, fil-Wied ta' Josafat fejn jinsab il-Qabar tal-Madonna, Mibnija mis-Salibin, fis-seklu XII, fuq knisja oħra tas-sekluV.

ha miksija bid-damask aħmar, imħażżeż u mżejjen bil-ħajt tad-deheb. Quddiem il-bieb sewwa, artal żgħir miksi bir-rħam. Dan huwa l-qabar tal-Madonna.

Din il-knisja b'kull ma fiha qegħda f'idejn il-Griegi, għad li sa ftit fuq il-mitejn sena ilu kienet tal-Franġiskani, u kienu xtrawha minn għand is-Sultan tat-Torok, bil-flus. Il-Griegi bit-taqriq u tixħim, ħaduhielhom. Issa l-Franġiskani ma għandhom xejn fiha għajr il-jedd li jidħlu darba fis-sena jżuruha u jgħidu hemm, għalanija, ħames Missernijiet.

mal-bitħa, u ġewwa fih ikun hemm il-quddies. Ebda midbaħ jew artâl ma jkun battâl, imma fuq kull wieħed ikun hemm raħeb jew qassis, iqaddes jew iqarben. Fir-rkejjen tal-Għar, bil-qegħda fuq xi siġġu, u drabi fuq xi ħaġra, ikun hemm ir-rħieb iqarru. Ġewwa u barra l-Għar mammuna kbira ta' nies, min dieħel u min ħiereġ, u min fil-bitħa wieqaf jitħaddet. Il-bitħa u t-triq ta' fuqha, nemmelija waħda: nies jimxu u Għarab ibiegħu l-kagħak u l-bajd mgħolli jiebes, ħelu, xama' u xbieħat tal-qaddisin.

Għal xit-tmienja tasal il-**Banda An-**

toniana tal-Insara ta' Betlehem. Ikunu l-koll lebsin bħal xulxin: libsa sewda bil-buttuni, jew żrier tal-fidda. Ma' tul il-qalza, in-naħa ta' barra, minn fuq s'isfel, ħazz irqiq aħmar, u f'rashom ikollhom tarbux aħmar. In-nies ta' Betlehem qishom kollha sbieħ, u l-lbies jixirqilhom ħafna. Il-Banda ddoqq aktarx marċijiet biss, għax il-Għarab ma jifhmux fil-mużka Ewropeja, għal hekk il-marċijiet l-aktar li jħobbu. Għad-disa' tibda l-quddiesa l-kbira, m'hux ġewwa l-Għar, għax ma hemmx wisq wisa', imma ftit 'il fuq, fil-Bażilka l-kbira tal-Ġetsemni, bgħid mill-Għar tefgħa ta' ħaġra. Hi knisja ġdida u sabiħa, li m'hux mijiet, anqas eluf, imma miljuni ta' liri swiet. Il-quddiesa titkanta mir-Rħieb u t-tfal iltiema, li qegħdin irabbuhom il-Franġiskani. M'hux meħtieġ ngħidu kemm tkun sabiħa, dil-quddiesa, la darba jkunu ilhom jitħejjew għaliha x-xhur. Dik il-fwieħa ta' ward, dawk id-dwal imżewqa, dawk l-ilħna rqaq u rotob tat-tfal, dak is-skiet u l-ġabra, tisthajlek qiegħed il-ġenna, mal-Anġli u l-qaddisin.

Wara l-quddiesa, ikun hemm il-Barka, bil-Qurban Imqaddes, ftit daqq ieħor fil-beraħ mill-"Banda Antoniana", imbagħad in-nies tixtered, u kull ħadd imur lejn id-dar.

Barra minn dan, isir Għid ieħor f'dal-jum in-nifsu fil-knisja tar-Rħieb Benedittini Ġermaniżi, fuq il-għolja ta' Sijon, fejn kienet id-dar li mietet fiha l-Madonna. Hemm, l-Abbati tal-Benedittini jqaddes Pontifikal u fil-quddiesa jkantaw irġiel u nisa Ġermaniżi, m'hux Irħieb u tfal, bħal ma jagħmlu l-Franġiskani fil-knisja ta' Kedron. Imma għal quddiesa tal-Ġermaniżi ma jmorrux nies wisq, bħal ma jmorru għall-oħra, tal-Franġiskani, fil-Bażilka tal-Ġetsemni.

Hekk issir mill-Kattolki l-festa ta' santa Marija, f'Ġerusalem, qrib il-Qabar tal-Madonna. Festa żgħira, bla sparar u bla bandieri u bla mixegħla, imma, kont sa ngħid, aktar għażiża minn ta' Malta, għax hemm tiftakar li huwa l-**post** jew l-imkien, li minnu sidtna Marija telgħet is-Sema ta' bil-ħaqq.

FRA ELIJA.

IĠ-ĊAGĦKA

Kien hemm raġel li meta kien jiġi d-dar mix-xogħol, il-mara kienet toqgħod bil-qegħda ma' ġenbu u taqbad titħaddet miegħu u tgħidlu fuq kull ma tkun għamlet ma' tul in-nhar, u meta kien jgħidilha biex tmur issajjar, kienet tgħidlu jistenna ftit ieħor, u ħafna drabi kien imur jorqod mingħajr ma jiekol, daqs kemm kien ikun għajjien, u għal dan kienu qishom kull jum jiġġieldu.

Darba waħda l-mara marret tqerr u qaltlu lil qassis fuq din il-biċċa. U bħala tewba ta' dnubietha, il-qassis qalilha ssib ċagħka mielsa minn ġewwa l-wied, u malli r-raġel iħabbat il-bieb u jidħol fil-għaxija, tqiegħed iċ-ċagħka f'ħalqha, biex jekk tkun trid titkellem ma tistax, u ma tneħħihiex qabel ma tkun sejra torqod.

Hekk għamlet il-mara u malli daħal ir-raġel mix-xogħol, qegħdet iċ-ċagħka f'ħalqha u ma kellmitu xejn qabel ma marru jorqdu, u ma qaltlux x'kienet il-biċċa. Hekk reġgħet għamlet il-għada u l-jum ta' wara u baqgħet sejra tagħmel hekk xi ġimgħa. Ir-raġel ma felaħx għal dak is-skiet kollu, u beda jsaqsieha u jarġa' jsaqsieha. Fl-aħħar besqet iċ-ċagħka minn ħalqha u qaltlu. "Mela," "weġibha r-raġel, "miegħek, hekk jew hekk ikolli nbati. Jew inbati bil-ġuħ, jew inbati bis-skiet".